

Samrådsunderlag

Ändringsansökan täktverksamhet på fastigheterna Skogmur 4:1, Skogmur 5:1 och Valbo-Backa 6:1, Gävle kommun

Sökande

Sand och Grus AB Jehander
Box 47124
100 74 Stockholm

Organisationsnummer: 556016-1183

Kontaktperson

Niklas Skoog, Chef för mark och tillstånd HeidelbergCement Sweden AB
Tfn: 031-867615
E-post: niklas.skoog@heidelbergcement.com

Maria Berg Lissel, Structor Miljöbyrån
Tfn: 070-6934470
E-post: maria.berg.lissel@structor.se

Konsult

Structor Miljöbyrån
Stockholm AB
Solnavägen 4
11365 Stockholm

Uppdragsnamn:	Ändringsansökan Bergtäkt Sälgsjön
Uppdragsnummer	21034
Datum:	2021-05-04
Samrådsunderlag upprättat av:	Maria Berg Lissel, Structor Miljöbyrån
Granskat av:	Jenny Lindgren, Structor Miljöbyrån

Detta samråd pågår från den 6:e maj till och med den 3:e juni 2021. Samrådsunderlaget finns tillgängligt på Jehanders hemsida <http://www.jehander.se/sv/taktansokan-salgsjon>

Skriftliga **synpunkter ska vara Jehander till handa senast 3 juni 2021** för att ingå i dokumentationen från detta samrådstillfälle. Skriftliga synpunkter ställs till:

Maria Berg Lissel, miljösamordnare tillståndsprocessen
Structor Miljöbyrån Stockholm AB
Solnavägen 4, 113 65 Stockholm
maria.berg.lissel@structor.se

Märk brev och kuvert respektive e-post med *Samråd Sälgsjön Jehander*.

Innehåll

1. Inledning och bakgrund.....	5
1.1. Nuvarande tillstånd och verksamhet	5
1.2. Bakgrund till ändringsansökan	5
1.3. Översiktlig beskrivning av planerad ändring av verksamhet.....	6
1.4. Ändringsansökans omfattning	6
2. Tillståndsplikt och samråd	7
2.1. Prövningsprocess och tillstånd.....	7
2.2. Samråd och information	7
3. Omgivningsbeskrivning	8
3.1. Lokalisering	8
3.2. Planförhållanden	9
3.3. Kringboende	11
3.4. Yt- och grundvatten	11
3.5. Naturmiljö	12
3.6. Kulturmiljö.....	13
3.7. Riksintressen.....	14
3.8. Friluftsliv och rekreation	15
3.9. Övrigt.....	15
4. Planerad verksamhet	15
4.1. Avgränsning och omfattning täktverksamhet	16
4.2. Mottagning av externa massor	17
4.3. Vatten inom täkten	17
4.4. Maskinpark	17
4.5. Energi- och vattenförsörjning	17
4.6. Bränsle- och kemikaliehantering (Seveso-regelverket)	18
4.7. Materialtvätt och dammbekämpning	18
4.8. Avfallshantering.....	18
4.9. Följdverksamheter	18
4.10. Arbetstider	20
4.11. Utsläpp till vatten	20
4.12. Utsläpp till luft	21
4.13. Efterbehandling	21
4.14. Skadeförebyggande åtgärder.....	21
5. Preliminär miljöpåverkan.....	21
5.1. Ytvatten	21
5.2. Människors hälsa och säkerhet - verksamhetsbuller	21
5.3. Människors hälsa, säkerhet och egendom - vibrationer och luftstötsvågor	22

5.4. Trafiksäkerhet.....	22
5.5. Naturmiljö	22
5.6. Kulturmiljö.....	22
5.7. Rekreation och friluftsliv	22
6. Planerade utredningar	23
7. Avgränsning av MKB	23
7.1. Geografisk avgränsning	23
7.2. Tidsmässig avgränsning.....	23
7.3. Saklig avgränsning	24
7.4. Förslag till innehållsförteckning MKB	24
8. Alternativredovisning i MKB	25
8.1. Nollalternativ (nuvarande tillstånd).....	25
8.2. Alternativa lokaliseringar	25
8.3. Alternativa utformningar	25
8.4. Motiv till föreslagen lokalisering och utformning.....	25
9. Egenkontroll.....	25

1. INLEDNING OCH BAKGRUND

1.1. Nuvarande tillstånd och verksamhet

Sand och Grus AB Jehander, herefter Jehander, tillhör HeidelbergCement-koncernen. Företaget har sedan 1874 producerat ballast, dvs. bergmaterial till byggindustrin. I Jehanders täkt på fastigheterna Skogsmur 4:1, Skogsmur 5:1 och Valbo-Backa 6:1, vid Sälgsjön i Gävle kommun har täktverksamhet bedrivits sedan 1992. Produktionstakten har tidigare legat runt 250 000 – 300 000 ton bergmaterial per år men under de två senaste åren har efterfrågan ökat kraftigt och Jehander har tvingats neka kunder leverans för att inte överskrida mängderna enligt nuvarande tillstånd.

Nuvarande tillstånd (dom 2018-10-04, Mål nr M 1950–17) vann laga kraft i slutet av år 2018 och medger Jehander att i 30 års tid från lagakraftvunnen dom bedriva fortsatt och utökad verksamhet vid bolagets täkt av berg och morän, innefattande ett årligt uttag av maximalt 400 000 ton massor, med möjlighet att under maximalt sju år av tillståndstiden öka det årliga uttaget till 600 000 ton. Av det maximala uttaget får maximalt 50 000 ton per år utgöras av morän.

Utöver detta innefattar Jehanders dom även tillstånd till införsel, mellanlagring och användning av jord-, schaktmassor- lera-, torv- och sandmaterial med mera för tillverkning av jordprodukter samt för anläggnings- och efterbehandlingsändamål.

Verksamheten hanterar sprängmedel och vissa kemikalier och utgör därför en så kallad Sevesoverksamhet enligt lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (lägre kravnivån). Inom ramen för det nuvarande tillståndet har därför Sevesoverksamheten samrått och baserat på nuvarande tillstånd har en uppdaterad Sevesoanmälan gjorts till länsstyrelsen (år 2019) som godkänt denna. En handlingsplan och rutiner enligt Sevesolagstiftningen finns framtagna och implementerade i verksamheten.

1.2. Bakgrund till ändringsansökan

Föreliggande samrådsunderlag omfattar avgränsning av miljökonsekvensbeskrivning för en ansökan om ändringstillstånd avseende en utökning av den årliga bryttakten vid Jehanders täkt i Sälgsjön. Ändringen medför inte att några villkor i nuvarande tillstånd riskerar att överskridas eller av annat skäl behöver ändras. Ändringen medför endast begränsad tillkommande miljöpåverkan jämfört med den redan tillståndsgivna och pågående verksamheten.

På senare år har en explosionsartad utveckling skett i Gävleborgsregionen, även i närheten av Jehanders täkt. Microsoft håller på att etablera nya serverhallar i täktens absoluta närområde vilket kräver mycket bergmaterial, men behovet för byggande av andra projekt i och i närheten av Gävle har också ökat. Jehander har därför redan behövt utnyttja den tillståndsgivna maximala uttagsmängden, med 600 000 ton per år. Den stora efterfrågan har inneburit att den högsta nivån på 600 000 ton har blivit begränsande för Jehanders verksamhet. Jehanders prognos är att behovet inte kommer att minska i framtiden, utan snarare öka och Jehander önskar därför att, liksom närliggande täkter redan gjort, ansöka om ändring av sitt tillstånd för att kunna tillfredsställa regionens ökande behov av bergmaterial. Prognosen av det framtida behovet inom Jehanders upptagsområde baseras på studie av utvecklingsplaner för regionen i allmänhet och i synnerhet Gävle kommun samt närliggande kommuner. Utvecklingsplanerna redovisas bland annat i översiktsplaner och innefattar utbyggnad av bostäder och infrastruktur såväl som områden för industri, datahallar, logistikområden och utbyggnad av tåg, allt som en del av

regionens och särskilt Gävle kommuns tydliga intention om att stärka sin position som en viktig knutpunkt i Sverige. Jehanders analys av dessa planer har resulterat i beräkningsprognoser för framtida behov av bergmaterial och Jehander konstaterar då att produktionskapaciteten i täkten behöver öka för att på ett bättre sätt kunna möta marknadens behov nu och framåt. Det är bakgrunden till att Jehander planerar att ansöka om att ändra sitt tillstånd med avseende på de årliga maximala mängderna som får tas ut ur täkten.

1.3. Översiktlig beskrivning av planerad ändring av verksamhet

Den planerade verksamheten kommer fortsatt att innefatta täktverksamhet med utvinning av berg och morän, förädling till olika sorteringar samt mottagning av externa massor för återvinning, återanvändning och efterbehandling. Berg utvinns genom sprängning och förädlas genom krossning och siktning. Mängden material som tas ut ur täkten per år avses att ökas men maximalt utsprängt djup i täkten, liksom brytområdets och verksamhetsområdets utbredning, är desamma som i det befintliga tillståndet. Ändringen i brytning per år innebär framför allt skillnad i buller och transporter.

1.4. Ändringsansökans omfattning

Ansökan som rör täktverksamhet enligt 9 kap miljöbalken omfattar endast en förändring av årligt uttag av massor från 400 000 ton per normalår och upp till 600 000 ton enstaka år, till 1 miljon ton per år. Ökningen av det maximala uttaget av berg medför även en ökning av uttaget av morän från avbaningen. Av de 1 miljon ton massor som tillståndet söks för, planeras maximalt 100 000 ton per år utgöras av morän. Tillstånd till verksamheten söks för samma tid som det nuvarande tillståndet, det vill säga till år 2048.

Då Bergab som utreder hydrologin och hydrogeologin vid täkten har utrett och bedömt att planerad utökad brytningstakt inte gör någon skillnad för påverkan på grundvattennivån, behöver inte tillstånd för vattenverksamhet, i form av bortledande av grundvatten, enligt 11 kap miljöbalken sökas på nytt. Detta utvecklas vidare i avsnitt 5.3.1 nedan.

Jehanders täktverksamhet utgör som tidigare nämnt Sevesoverksamhet av den lägre nivån och anmäldes till Länsstyrelsen i Gävleborg 2019 (dessförinnan 2016). Sevesoverksamheten har ett godkänt handlingsprogram inklusive rutiner kopplat till detta. I beslutet från länsstyrelsen vid Sevesoanmälan konstaterades att täktens Sevesoklassning inte ändrades, att säkerheten vid täkten inte påverkas av förändringen i verksamheten vid 2019 års anmälan jämfört med den som gjordes 2016 och att det handlingsprogram för Seveso som Jehander har upprättat för täkten inte behövde uppdateras. Vid den nu aktuella ansökan om ändrat tillstånd bedöms heller inte Sevesoverksamhetens omfattning och utformning förändras på grund av planerad ändring i verksamheten och behöver därmed inte heller prövas om.

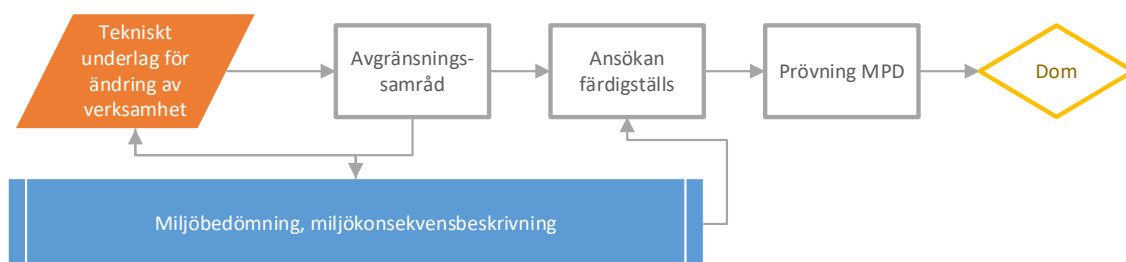
Som nämnt ovan är de planerade ändringarna i verksamheten begränsade. Den ansökta utökningen lämpar sig väl som ändringstillstånd eftersom det nuvarande grundtillståndet för verksamheten meddelades relativt nyligen - Jehander erhöll tillstånd för täktverksamheten i oktober 2018. Jehander har inte, sedan grundtillståndet meddelades, erhållit några ändringstillstånd eller några tillsynsförelägganden med avseende på den förevarande verksamheten. Som framgår nedan kommer den förväntade miljöpåverkan med anledning av den ansökta utökningen vara begränsad. Jehander ser inte något behov av att förena ändringstillståndet med ytterligare villkor.

2. TILLSTÅNDSPLIKT OCH SAMRÅD

2.1. Prövningsprocess och tillstånd

Ändringstillstånd för täktverksamheten kommer att sökas hos miljöprövningsdelegationen, MPD, vid Länsstyrelsen i Dalarnas län. Detta då ändringsansökan inte omfattar den vattenverksamhet som behandlades av mark- och miljödomstolen i mål nr M 1950–17 där Jehander erhöll sitt nuvarande tillstånd (dom 2018-10-04).

Den aktuella verksamheten ska, även i fallet av att ändringstillstånd söks, alltid antas medföra så kallad ”betydande miljöpåverkan”. Detta är en juridisk definition som anges allmänt för ett antal industrier och verksamheter, så som bland annat bergtäkter av en viss storlek. Detta innebär att verksamheten ska tillståndsprövas på ett särskilt sätt och att en miljökonsekvensbeskrivning tas fram. Det innebär samtidigt att inget separat undersökningssamråd kommer att hållas, samrådsmomenten ”undersökning” och ”avgränsning” behandlas båda inom ramen för detta avgränsningssamråd. Figuren nedan visar en översikt över aktuell process för ansökan om ändringstillstånd

Figur 1. Översikt prövningsprocess

Miljökonsekvensbeskrivningen kommer huvudsakligen begränsas till att avse konsekvenserna av den planerade utökningen av årlig brytningsmängd.

2.2. Samråd och information

Då ändringen av verksamheten är av begränsad omfattning och verksamheten nyligen har samrått i sin helhet (tillstånd 2018) så planeras detta samråd hållas skriftligt.

Eftersom täktverksamhet av aktuell omfattning sedan 2017-01-01 alltid ”ska antas medföra betydande miljöpåverkan” enligt miljöbalkens definition, kommer samråd ske med en utökad samrådsrets bestående av myndigheter och allmänhet. Tabell 1 och Tabell 2 listar vilka myndigheter, organisationer och enskilda Jehander avser att samråda med. Utöver dessa kommer samråd ske med närboende inom 1 kilometer från täktens verksamhetsområdes yttre gräns, samt övriga boende i Sälgsjön.

Tabell 1. Myndigheter och organisationer som ingår i detta samråd

Myndigheter och organisationer

Länsstyrelsen i Gävleborg
Gävle kommun
Gästrike räddningstjänst
MSB
Vattenfall
Skanova
Svenska kraftnät
Gävle energi AB
Trafikverket
Skogsstyrelsen
Naturskyddsföreningen
Sälgsjöns stug- och vägars samfällighetsförening

Tabell 2. Enskilda som ingår i detta samråd

Enskilda

Boende inom 1000 meter från planerat verksamhetsområde
Övriga boende i Sälgsjön

Tabell 3 listar de tidningar i vilka samrådet kungörs samt datum.

Tabell 3. Tidningar för kungörelse av samråd

Tidning	Datum (preliminärt)
Arbetsbladet	2021-05-07
Gefle dagblad	2021-05-07

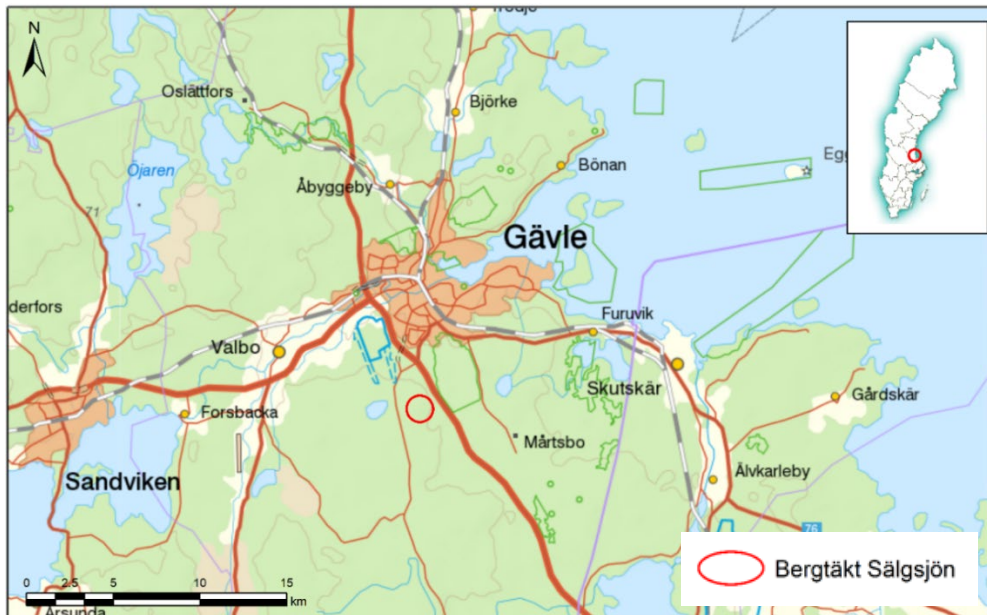
När ändringsansökan är färdigställd och skickas in till miljöprövningsdelegationen så kungörs ansökan, vanligtvis i ett par tidningar, och berörda ges möjlighet att inkomma med synpunkter.

3. OMGIVNINGSBESKRIVNING

Denna omgivningsbeskrivning omfattar de områden som kan antas bli påverkade av den sökta verksamheten.

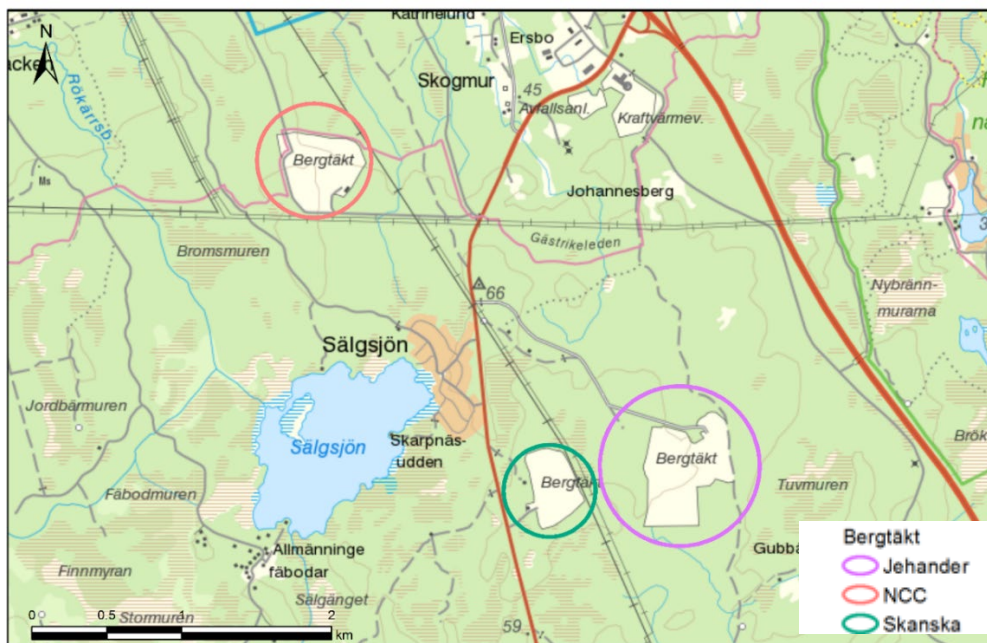
3.1. Lokalisering

Täkten är belägen på fastigheterna Skogmur 4:1, Skogmur 5:1 och Valbo-backa 6:1, varav de två första ägs av Gävle kommun och den senare av Svenska kyrkan. Täckten ligger en dryg kilometer öster om samhället Sälgsjön som i sin tur ligger ett antal kilometer söder om Gävle stad i Gävle kommun, se Figur 2.

Figur 2. Täckens lokalisering i förhållande till Gävle stad. ©Metria

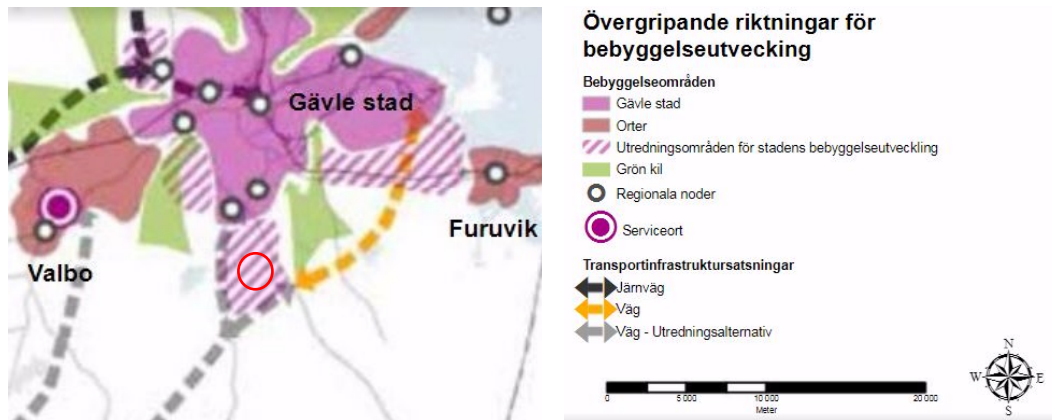
I området vid Sälgsjön finns också två andra aktiva täkter som drivs av Skanska respektive NCC, se Figur 3.

Figur 3. Täckter i området runt Sälgsjön ©Metria

3.2. Planförhållanden

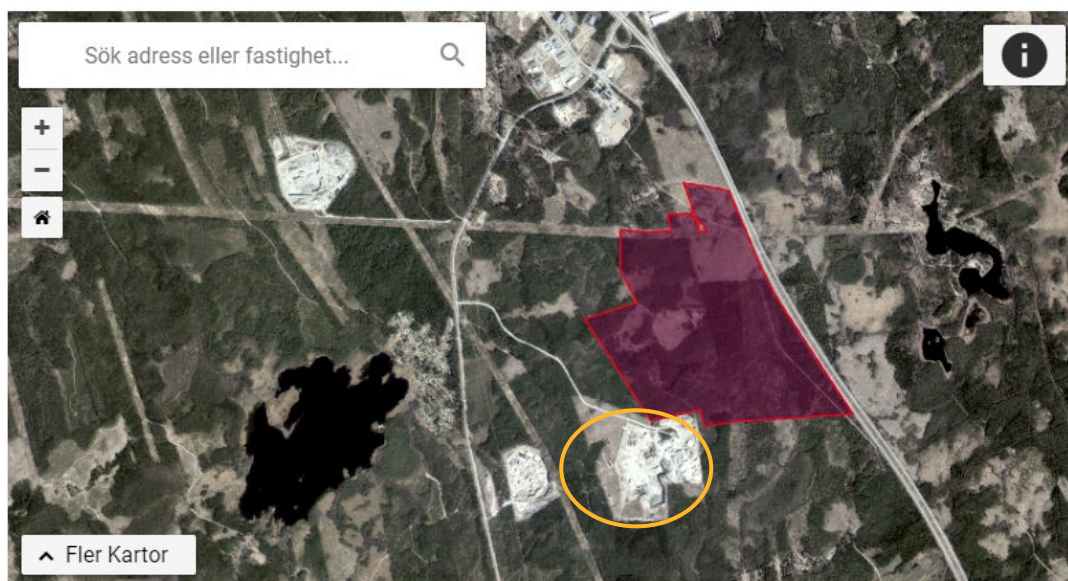
I Gävle kommuns översiktsplan 2030 som antogs av kommunfullmäktige den 11 december 2017 är området vid täkten utpekad som utredningsområde för stadens bebyggelseutveckling och området direkt väster om täkten är utredningsalternativ för väg, se Figur 4.

Figur 4. Täcktområdet utpekad i Gävle kommuns översiktsplan

I översiktsplanen finns specifikt beskrivet om täkter i kommunen att "där så är möjligt bör befintliga täkter utökas i stället för att nya områden tas i anspråk. Bostäder och annan bebyggelse som riskerar att störas bör inte planeras i anslutning till täkterna"¹.

I anslutning till täktens verksamhetsområde har Samhällsbyggnadsnämnden, Gävle kommun, beslutat den 2020-10-21 att ge i uppdrag till Livsmiljö Gävle att upprätta detaljplan för verksamheter, se Figur 5. Den nya detaljplanen benämns Skogmur 4:1 m.fl. Ersbo syd etapp 4, diariernr 20SBN317.

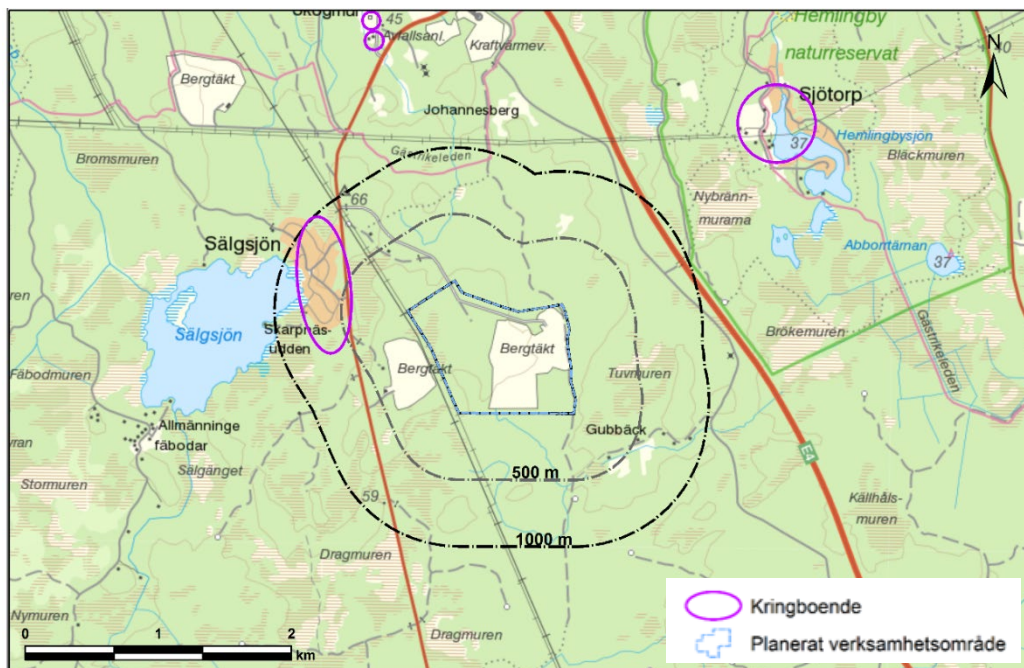
Figur 5. Översikt över Jehanders bergtäkt (orange markering) i förhållande till område där planbesked givits för framtagande av detaljplan för verksamhet (röd/lila markering).

Etablering av ett nytt verksamhetsområde i anslutning till Jehanders täkt medför goda möjligheter att kunna frakta nödvändiga byggmassor direkt från täkten till etableringsområdet utan att belasta befintligt vägnät om så skulle önskas.

¹ Sid 141 i Översiktsplan Gävle kommun 2030, granskningshandling

3.3. Kringboende

Närmaste samhälle är Sälgsjön med drygt 220 boende² som ligger en dryg kilometer nordväst om Jehanders täkt. När Jehander har utökat sin verksamhet i enlighet med nu gällande dom (2018 års dom) kommer det att vara minst 500 meter från verksamhetsområdet till närmaste fastighet, se Figur 6. Närmast boende i norr och nordost kommer då ligga ungefär två kilometer bort. Närmast boende söderut ligger mer än tre kilometer bort både idag och vid utbruten täkt.

Figur 6. Avstånd till kringboende från planerat verksamhetsområde. ©Lantmäteriet

3.4. Yt- och grundvatten

Täkten är belägen i ett relativt flackt område med svag lutning åt sydost. Jordlagren i området utgörs huvudsakligen av morän och en del torvområden. Markområden med morän utgör infiltrationsområden för nederbörd och bildar grundvatten. Ett öppet grundvattenmagasin finns sannolikt i moränen. Den naturliga grundvattenströmningen i området antas följa topografin och sker mot sydost, med utströmning i diken och bäckar som avleder vattnet mot öster.

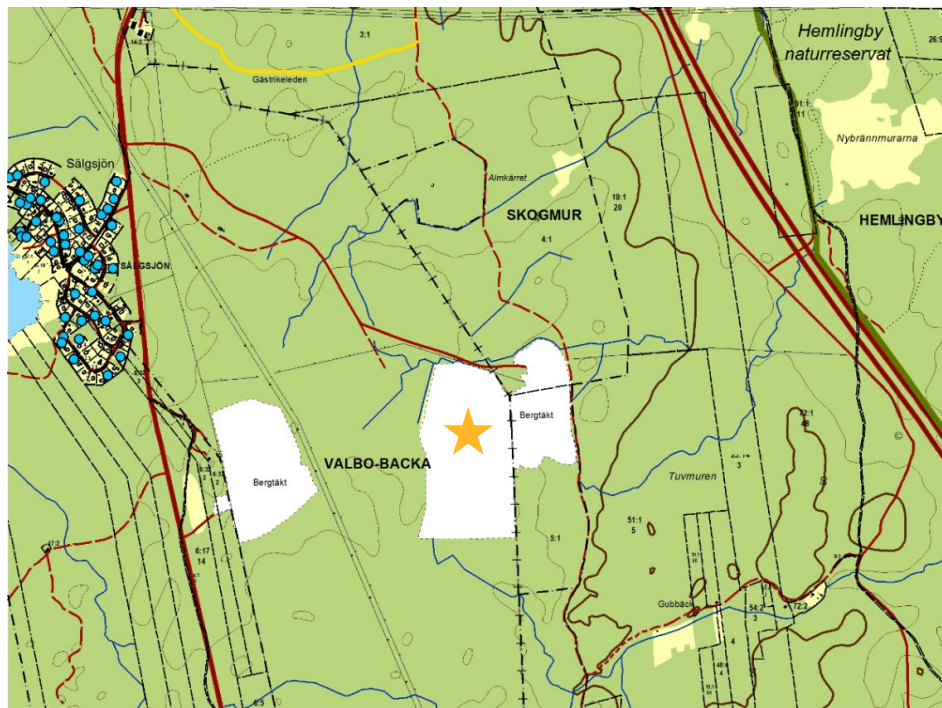
Grundvattenbildning i berg sker via infiltration i jordlagren och vidare genom sprickor i berget. Strömningsriktningen i berg styrs av bergets spricksystem.

I området närmast verksamhetsområdet finns ett antal mindre vattendrag som inte utgör några vattenförekomster utifrån vattenförvaltningen. Närmaste vattenförekomst är sjön Sälgsjön, belägen ca 1 km nordväst om verksamhetsområdet, se Figur 6. Några vattentäkter med skydd enligt miljöbalken finns inte inom eller i närheten av verksamhetsområdet.

Inom tomtområdet för Sälgsjön finns, enligt SGU:s brunnsarkiv och tidigare underlag, ett antal privata brunnar i jord och berg, för dricksvatten- eller energiproduktion. Den närmaste brunnen

² Statistiska centralbyrån, SCB, 2017: Tätorter 2015; befolkning 2010-2016, landareal, andel som överlappas av fritidhusområden.

är belägen drygt 800 m nordväst om det planerade brytområdet och cirka 500 meter från verksamhetsområdet, se Figur 7.

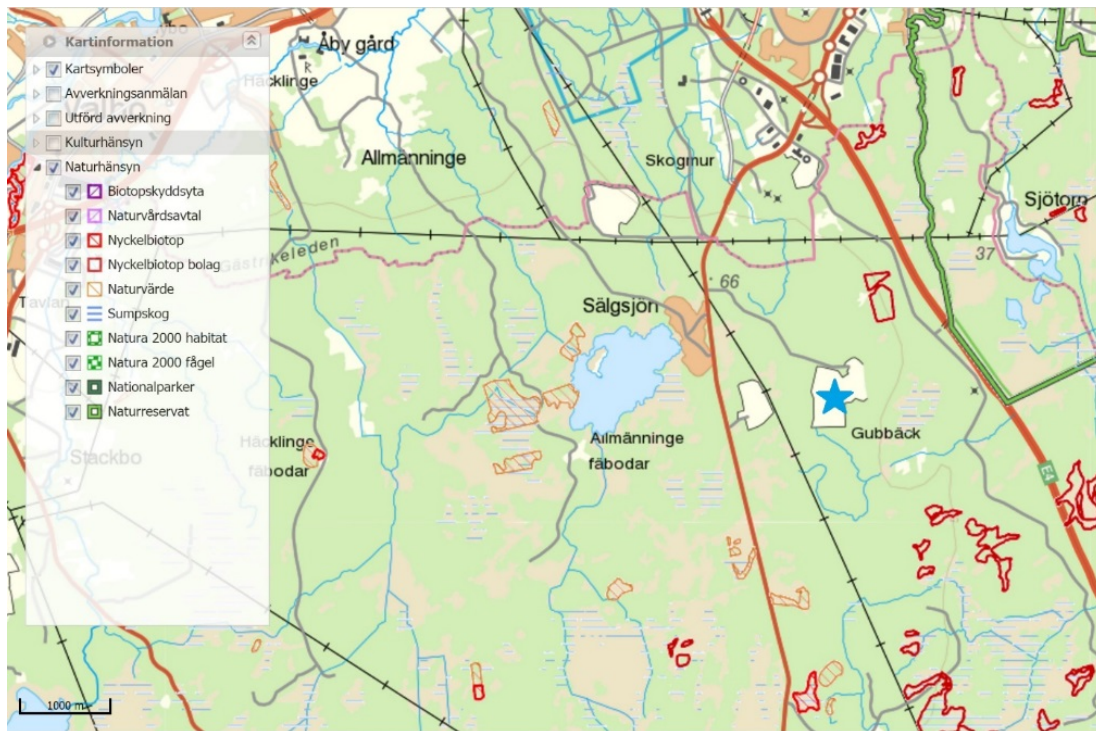
Figur 7. Översiktskarta över Jehanders bergtäkt markerad med orange stjärna. Enskilda brunnar visas med blå punkter vid Sälgsjöns tomtområde. I kartan visas även mindre vattendrag och Hemlingby naturreservat.

3.5. Naturmiljö

Jehanders täkt är belägen i ett relativt flackt område med svag lutning åt sydost. Området utgörs huvudsakligen av skogsmark och till viss del myrmark.

Täktverksamhet inom verksamhetsområdet är tillståndsgivet genom befintligt tillstånd. Gränser för verksamhetsområde och brytområde ändras inte i den planerade ändringen av verksamheten. Ingen ny naturmark kommer att tas i anspråk.

Verksamhetsområdets västra kant ligger inom område utpekade som riksintresse för väg (se avsnitt 3.7). I övrigt berörs inga nyckelbiotoper, naturreservat, Natura 2000-områden eller riksintressen direkt av den tillståndsgivna verksamheten. Ca 500 m nordost om verksamhetsområdet finns en nyckelbiotop som består av barnnaturskog. Drygt 1 km österut ligger Hemlingby naturreservat, och drygt 1 km åt sydost ligger fler nyckelbiotoper, se Figur 8. Det finns inga vattentäkter med skydd enligt miljöbalken inom eller i närheten av verksamhetsområdet.

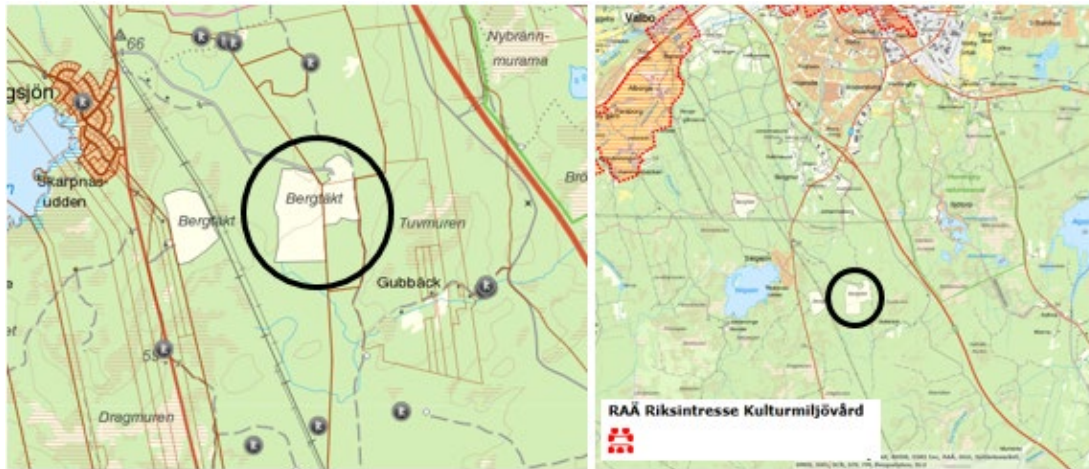

Figur 8. Skyddade områden omkring täkten i Sälgsjön. Den blå stjärnan visar taktens placering.

Det finns inga kända artfynd inom verksamhetsområdet enligt Artportalen. Inte heller inom den närmsta kilometern finns kända fynd av känsliga arter eller biotoper som riskerar att störas. Däremot finns ett par fynd i omgivningen av arter som kan gynnas av störda öppna miljöer såsom Vitgräsfjäril (ej rödlistad) och Kattunvisslare (rödlistad, sårbar).

3.6. Kulturmiljö

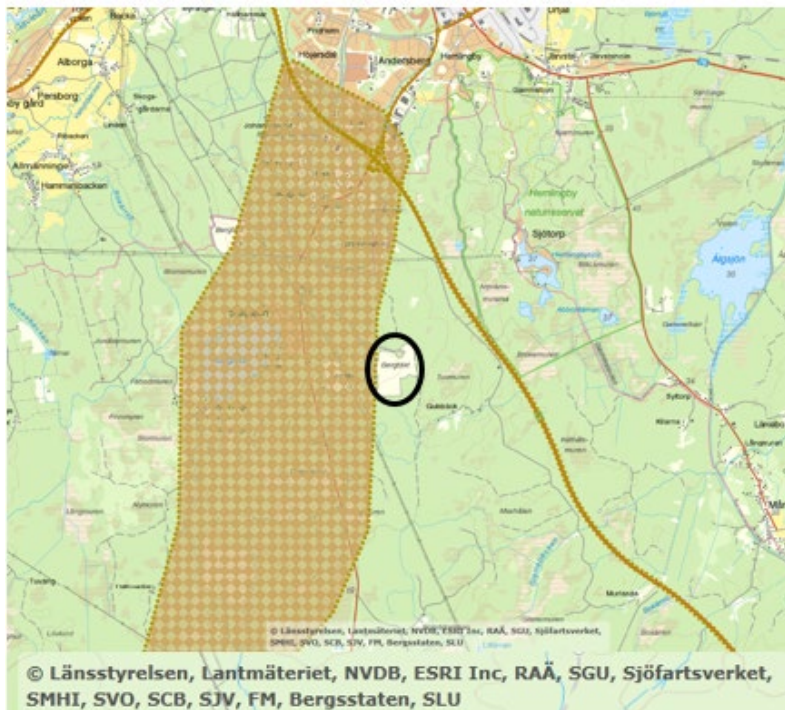
Inga kända kulturlämningar finns inom eller i direkt närhet till det nuvarande verksamhetsområdet enligt Riksantikvarieämbetets Fornsök. Inga riksintressen för kulturmiljövården finns heller i närheten av verksamhetsområdet. Figur 9 visar var i området olika typer av kulturhistoriska fynd påträffats liksom hur täkten förhåller sig till närmaste riksintressen för kulturmiljövård.

Figur 9. Täkten i förhållande till riksintresse för fornlämningar och riksintresse för kulturmiljö.
©Länsstyrelsen, lantmäteriet m.fl.

3.7. Riksintressen

Verksamhetsområdets västra kant ligger inom område utpekat som riksintresse för väg (Norra Brunn-Mackmyra), se Figur 10.

Figur 10. Täkten i förhållande till riksintresse för väg.

Gävles kommuns översiktsplan visar att utredningssträckan bland annat omfattar den befintliga anslutningsvägen till täkten samt Skanskas och del av Jehanders takt, se Figur 4. Mellan Jehanders och Skanskas takt går ett antal högspänningsledningar varför det inte är troligt att vägen kommer planeras där.

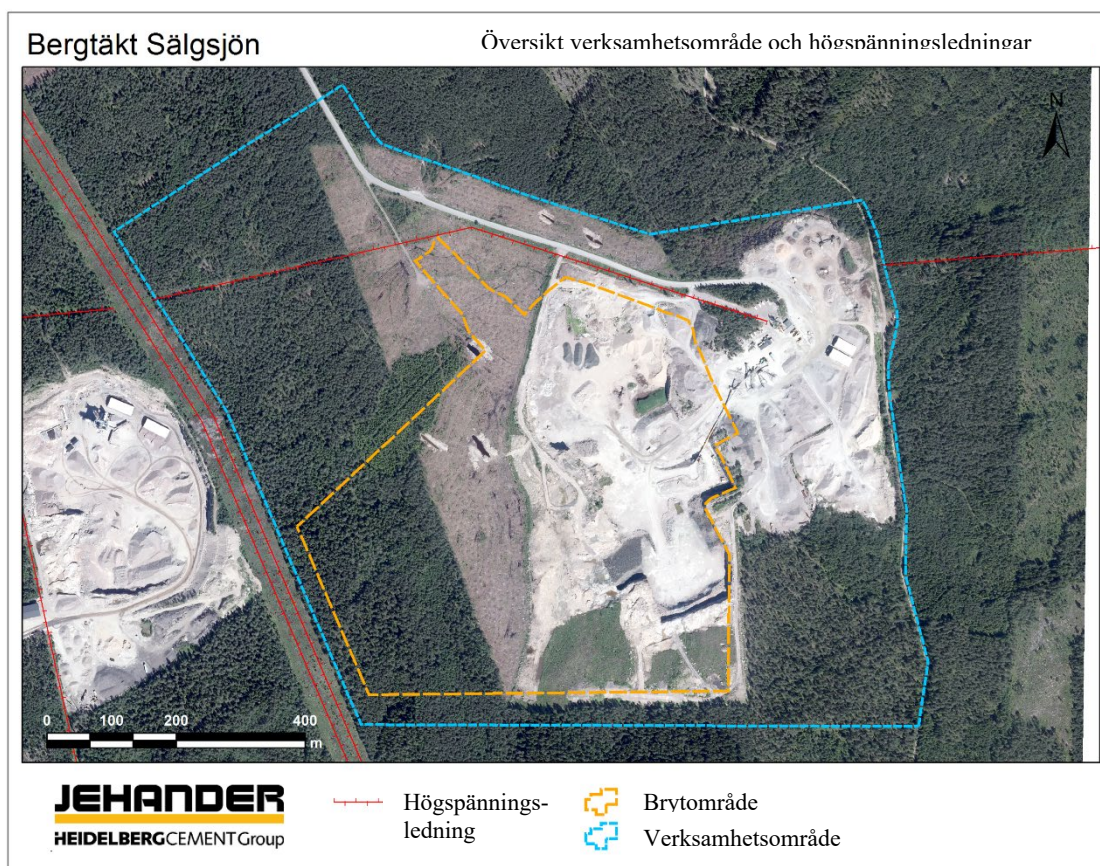
Det finns inga övriga utpekade riksintressen i området.

3.8. Friluftsliv och rekreation

Täktens närområde har inget utpekad skydd gällande friluftsliv och rekreation. Det finns inga anlagda stigar eller friluftsstråk i eller i närheten av Jehanders täkt men det är ändå möjligt att människor rör sig i området runt täkten. Påverkan på friluftsliv och rekreation beskrevs i den tidigare MKB:n och ingen förändring i påverkan förväntas i och med den planerade förändringen av produktionen.

3.9. Övrigt

Väster om täkten, i riktningen för den planerade utvidgningen av verksamhetsområdet, går ett antal högspänningsledningar. Även inom verksamhetsområdet finns ledningar, se Figur 11.

Figur 11. Täkten i förhållande till högspänningsledningar. ©Lantmäteriet

Som ovan nämnts håller Microsoft på att etablera serverhallar ett par kilometer norr om Jehanders täkt, dessa syns ej i översiktsbilden i Figur 11 respektive Figur 12 nedan.

4. PLANERAD VERKSAMHET

Den planerade verksamheten innebär en ökad årlig brytning av berg och morän inklusive ingående moment och följdändringar så som exempelvis antal sprängningar och transporter med mera. Följande avsnitt beskriver de planerade ändringar i verksamheten som kommer att konsekvensbedömas inom ramen för ansökan om ändringstillstånd enligt miljöbalkens 9 kap.

4.1. Avgränsning och omfattning täktverksamhet

Planerad ansökan omfattar endast en förändring i årligt maximalt uttag från tåkten. Varken tillståndstiden eller avgränsningen för verksamhets- och brytområdets utbredning i plan eller djup förändras i förhållande till nuvarande tillstånd.

Planerad ansökan omfattar utvinning för leverans av upp till 1 miljoner ton per år vilket innebär en ökad produktionstakt jämfört med idag. Av dessa 1 miljoner ton kommer upp till 100 000 ton per år att utgöras av morän. Mer brytning av berg innebär mer avbaning av massor, inklusive morän, ovanpå berget. Därför ökar även mängden utvunnen morän när mängden utvunnet bergsmaterial ökar.

All planerad verksamhet kommer även fortsatt att ske inom område betecknat *Verksamhetsområde* i Figur 12 nedan. Även all brytning av berg kommer fortsatt att ske inom angivet *Brytområde* i samma figur nedan. Brytning kommer att fortsätta ske till samma lägsta nivå som i befintligt tillstånd, +42 meter respektive +38 m i höjdsystemet RH70.

Figur 12. Översikt tillståndsgivna verksamhetsgränser nuvarande tillstånd tillika gränser vid sökt ändringstillstånd (ingen förändring av nuvarande gränser planeras). Ortofoto från ©Metria

Mängden material per sprängsalva kommer variera mellan 15 000–50 000 fm³ ("fastkubikmeter") vilket motsvarar ca 40 000–130 000 ton. Antal sprängningstillfällen beräknas öka från mellan 6 tillfällen (normalår) och 10 tillfällen (enstaka maxår) med befintligt tillstånd upp till ca 14 salvor per år vid utökad produktionstakt.

4.2. Mottagning av externa massor

Den planerade verksamheten innebär ingen förändring i mängder mottagna massor för återvinning jämfört med dagens dom, varken årligen eller totalt.

4.3. Vatten inom täkten

4.3.1. Vattenverksamhet

Jehandens nuvarande tillstånd omfattar vattenverksamhet i form av avledande och bortledande av grundvatten. Jehander har genom hydrogeologer på Bergab låtit utreda³ om förändringen i bryttakt har någon inverkan på tillståndsgiven vattenverksamhet. Enligt utredningen så bedöms den nu aktuella ändringen av verksamhetens maximala årliga uttag inte påverka vattenverksamheten. Detta då det är samma totala mängd bergmassor som bryts, utbredning och djup av brytområdet är desamma och avledningen av vatten med hjälp av pumpgröpar och redningsdamm förblir densamma som i befintligt tillstånd.

4.3.2. Vattenhantering

Vattenhantering kommer i huvudsak att fortsätta bedrivas så som angivet i nuvarande tillstånd. Vid behov kommer en extra damm för sedimentering och rening av vatten som avleds från täkten att införas (detta finns omnämnt i tidigare tillståndsansökan). Huruvida ett sådant behov föreligger kommer att utredas inom ramen för verksamhetens egenkontroll.

4.4. Maskinpark

Den maskinpark som normalt används i verksamheten är:

- Lastmaskin
- Grävmaskin
- Dumper/truck
- Kross- och siktanläggning (förkross och efterkrossverk)
- Sorteringsverk
- Borrregulat
- Hydraulhammare

Vid en snabbare bryttakt kommer samma typer av maskiner att användas men fler kan behöva användas samtidigt.

4.5. Energi- och vattenförsörjning

När produktionen ökar från 400 000 respektive 600 000 ton upp till 1 miljoner ton per år, kommer den totala årliga energiåtgången att vara större än tidigare år. Energiåtgången per utbrutet ton berg kan däremot både öka vid en snabbare produktion, men också i stället minska om arbetet kan effektiviseras vid större produktion.

Samtliga fasta installationer såsom till exempel pumpar, våg, kontor, krossanläggning, jordverk med mera drivs idag via det fasta elnätet.

Planerad ansökan omfattar ingen förändring av verksamhetens vattenförsörjning.

4.6. Bränsle- och kemikaliehantering (Seveso-regelverket)

Bränsleförbrukningen varierar i takt med produktionstakten. Som ovan nämnt kan det finnas möjligheter till energieffektivisering vid en snabbare produktionstakt.

Den sammanlagda mängden sprängmedel i takten kan vid ett enskilt sprängtillfälle fortsatt överskrida 10 ton. Den totala årsförbrukningen väntas öka något i förhållande till nuvarande årsförbrukning i och med att antalet sprängningar ökar och salvorna kan bli något större. Jehanders befintliga rutiner för kemikaliehantering tillser att planerad verksamhet kan utföras på ett säkert sätt.

Jehander gjorde en anmälan för verksamheten i maj 2016 enligt 7§ i lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (den s.k. Seveso-lagstiftningen). År 2019 gjordes en förnyad anmälan för att matcha den tillståndsgivna verksamheten från det då nya tillståndet (dom 2018). Den utökade produktionstakten den nu aktuella ändringsansökan innebär, medför ingen förändring i nivån av Sevesoverksamheten jämfört den som bedrivs inom ramen för befintligt tillstånd och som anmälades till länsstyrelsen 2019.

Bränsle- och kemikaliehanteringen kommer att anpassas efter behov liksom idag inom ramen för befintligt tillstånd. Kontroller utförs inom ramen för Jehanders egenkontroll.

4.7. Materialtvätt och dammbekämpning

Planerad förändring i verksamheten kan innebära ett utökat behov av materialtvätt och dammbekämpning i takten.

Tvättning av material sker inte idag men kan komma att ske då krav på renhet (låg andel fina partiklar) förväntas att öka för vissa ändamål. Tvättning kan ske med tvättsikt, tvättrumma eller skruv eller i kombination. Vattnet hämtas från pumpgrop i botten på brytområdet.

Överskottsvatten från materialtvätt och dammbekämpning leds tillbaka till pumpgrop och genomgår sedimentering och rening i pumpgrop och sedimentationsdamm.

Sedimentationsdammen rensas vid behov från ansamlade finfraktioner som sedan kan användas till efterbehandlingsarbetet eller i jordtillverkningen.

4.8. Avfallshantering

Den planerade ändringen i verksamheten innebär ingen förändring i typer av avfall som genereras. Mängden avfall varierar ungefärligt lika med mängden utbrutet bergmaterial.

Verksamheten genererar avfall som brännbart, skrot och farligt avfall som källsorteras. Avfallet sorteras och omhändertas av kommunalt avfallsbolag enligt gällande regelverk. I bolagets ledningssystem finns rutiner för avfallshantering. Allt farligt avfall samlas i separata behållare och hanteras via godkänd transportör och omhändertas på sätt som föreskrivs för farligt avfall.

4.9. Följdverksamheter

4.9.1. Transporter

Vid utökad produktionstakt om upp till 1 miljoner ton bergmaterial per år beräknas antalet transporter uppgå till ca 360 per dag. Detta kan jämföras med de cirka 220 fordonsrörelser per dag som genereras vid dagens maximala produktion på upp till 600 000 ton per år. Utöver detta genererar återvinnings- och mottagningsverksamheten upp till 90 fordonsrörelser per dag, vilket

är samma antal som vid nuvarande produktion. Beräkningarna baseras på en snittlast om cirka 25 ton per lastbil (bil med släp) och 220 arbetsdagar per år. Transporter till och från tåkten kommer liksom idag att ske helgfria vardagar dagtid klockan 06–18. Antalet fordon per dygn kommer att styras av efterfrågan och vilken mängd som transporteras per fordon. Möjlighet att kunna använda större lastbilar i vissa fall minskar antalet transporter. Den kombinerade täkt- och återvinningsverksamheten bidrar dock till att minska antalet tomma transporter.

Jehander har låtit utföra en trafiksäkerhetsutredning⁴ för att avgöra om det utökade antalet transporter kan framföras på ett säkert sätt på Skogsmursvägen ut till E4:an. Resultaten av utredningen visar att trafiken på väg 509, Skogsmursvägen, inklusive väntad framtida ökning av såväl Jehanders transporter som övrig trafik på vägen, med marginal underskrider gränser för att kapacitetsproblem ska uppstå. Sikten i korsningen för in/utfart till tåkten från väg 509 bedöms vara god.

4.9.2. Transportvägar

Befintliga transportvägar bedöms inte förändras initialt, däremot finns framtida planer från Trafikverket på att dra nya vägar inom riksintresse för väg i närheten av tåkten. Alla materialtransporter till och från tåkten kommer att ske med lastbil. Merparten av lastbilstransporterna från tåkten kommer även i fortsättningen att gå norrut längs väg 509, Skogsmursvägen, ut till E4:an. Jehander bedömer att ca 80-95 % av transporterna kommer att gå norrut. Ett begränsat antal transporter bedöms gå söderut. Vid eventuell framtida anläggning av en ny väg öster om Sälgsjön-tåkten kommer Jehander att ta ställning till om trafik i stället kan ledas den vägen. Figur 13 visar en översikt över transportvägar till och från Jehanders täkt.

⁴ Trafikutredning Sälgsjön. WSP 2021

Figur 13. Huvudsakliga transportvägar till och från verksamhetsområdet. ©Metria

4.10. Arbetstider

Planerad ansökan omfattar inte någon förändring av befintliga, tillståndsgivna arbetstider enligt nedan:

Täktverksamheten kommer även fortsatt huvudsakligen att ske klockan 06.00-18.00 helgfria vardagar. Följande utsträckta arbetstider planeras:

- Krossning (ej borring, sprängning eller skuthantering) kan även komma att ske helgfria vardagar klockan 18–22 när normal arbetstid inte räcker till.
- Vid större projekt som kräver leverans utanför normal arbetstid eller vid akut behov till exempel på grund av halkbekämpning, olyckor eller liknande situationer kan utlastning och leverans tillfälligt ske även under kvälls- eller natttid.

Verksamhet såsom till exempel underhållsarbeten kan förekomma dygnet runt veckans alla dagar.

4.11. Utsläpp till vatten

Mängden sprängmedel som används kommer att öka något i jämförelse med vad som angivits i nuvarande tillstånd eftersom mängden utsprängt berg ökar jämfört med dagens tillståndsgivna verksamhet. Inom ramen för den nu aktuella ändringsansökan kommer det utredas påverkan och konsekvenser av en sådan ökning.

4.12. Utsläpp till luft

Damning och utsläpp till luft från interna och externa transporter korrelerar med antalet transporter (se avsnitt 5.9) och ökat uttag medför ett ökat utsläpp. Detta kommer att redovisas i kommande miljökonsekvensbeskrivning.

4.13. Efterbehandling

Planerad efterbehandling redovisas i tidigare ansökan och omfattas inte av denna ändringsansökan.

4.14. Skadeförebyggande åtgärder

De huvudsakliga riskerna inom verksamheten bedöms vara läckage eller spill av drivmedel och kemikalier som kan spridas till mark och vatten. Beredskap för detta kommer att finnas för att förebygga och förhindra negativa konsekvenser i omgivningen. Verksamhetsbuller utreds inom ramen för tillståndsansökan och vid behov kommer bullerreducerande åtgärder att vidtas för att tillse att de redan tillståndsgivna nivåerna innehålls.

5. PRELIMINÄR MILJÖPÅVERKAN

Den miljöpåverkan som behandlas inom ramen för denna ändringsansökan är eventuell tillkommande påverkan inom olika miljöaspekter vid utökad brytningstakt. I MKB:n kommer denna att jämföras mot nollalternativet, det vill säga mot den nu tillståndsgivna verksamheten, se vidare avsnitt 9.1 nedan.

5.1. Ytvatten

Preliminärt bedöms påverkan på utsläpp till ytvatten, både mängd- och kvalitetsmässigt, vara begränsad. Då samma brytnivåer och totala utbredning av brytning som i befintligt tillstånd kommer ske, så väntas ingen skillnad i det totala inläckaget av vatten och behov att avledning av vatten från tälten. Jehander kommer att undersöka om ökad produktionstakt innebär någon påverkan på kvävehalter i utgående vatten och vilka miljöeffekter det i så fall kan innebära.

5.2. Människors hälsa och säkerhet - verksamhetsbuller

Den utökade verksamheten kommer att kunna bedrivas på ett sätt som gör att Naturvårdsverkets riktlinjer för industribuller inte överskrids, det vill säga att villkoren i nuvarande tillstånd fortsatt innehålls.

I och med planerad ökad produktionstakt kan Jehander komma att behöva fler maskiner som arbetar i verksamheten samtidigt jämfört med dagens tillståndsgivna verksamhet. Detta kan medföra ökat buller till omgivningen beroende på var maskinerna placeras. Vid en snabbare produktionstakt i förhållande till det nuvarande tillståndet kommer även fler transporter per tidsenhet att behövas. Verksamhetsbullret utreds i en uppdaterad bullerutredning som behandlar worst case vid full produktion och när verksamheten kommit som närmast de kringboende i framtiden. Preliminärt bedöms det att det liksom i nuvarande tillstånd kommer att behöva införas någon typ av anpassning, exempelvis genom restriktioner kring vilken typ av verksamhet som kan bedrivas när (vilka maskiner som kan köras när) eller andra typer av bullerreducerande åtgärder så som avskärmning och planering av placering av verksamhetsmaskiner. Detta gäller framför allt längre fram i tiden när brytningen kommer

närmare Sälgsjön i väster. Frågan kommer att utredas vidare inom ramen för denna ändringsansökan.

5.3. Människors hälsa, säkerhet och egendom - vibrationer och luftstötsvågor

Den utökade verksamheten bedöms inte medföra någon ökad risk gällande vibrationer och luftstötsvågor. Riskfrågan har utretts⁵ gällande något större salvstorlekar och bedömning kring sprängningarna utförts. Utredningens slutsats är att Jehander genom en välutformad sprängplan kan tillse att spridningen av vibrations- och luftstötar till omgivningen i praktiken blir oförändrad trots ökad salvstorlek. Frågan kommer att belysas i kommande MKB.

5.4. Trafiksäkerhet

Den ökade trafikmängden har utretts av WSP⁶. Beräkningar visar att den utökade trafikmängden på Skogsmursvägen (väg 509) mot området Gävle syd och senare väg E4 är acceptabel ur såväl framkomlighets- som trafiksäkerhetsperspektiv både idag och vid utökad produktionstakt. Beräkningarna har inkluderat uppräknig av befintlig övrig trafik på vägen såväl som ökningen av Jehanders transporter. Även in- och utfarten från täktområdet till väg 509 har bedömts vara acceptabel ur säkerhetssynpunkt.

5.5. Naturmiljö

Inga gränser för verksamhetsområde eller brytområde ändras och ingen ny naturmark tas i anspråk. Eventuell påverkan på kvävehalter i utgående vatten samt möjliga miljöeffekter av detta kommer att utredas inom ramen för denna ändringsansökan. Ingen annan ytterligare påverkan bedöms uppkomma på naturmiljö av den planerat ökade produktionstakten.

5.6. Kulturmiljö

Inga gränser för verksamhetsområde eller brytområde ändras och ingen ny mark tas i anspråk. Liksom vid tidigare tillståndsansökan berörs inga kultur- eller fornlämningar av den aktuella verksamheten.

5.7. Rekreation och friluftsliv

Området har inget utpekade skydd gällande friluftsliv och rekreation. Det finns inga anlagda stigar eller friluftsstråk i området runt tåkten även om det är möjligt att människor ändå rör sig där i någon utsträckning. Inom ramen för nuvarande tillstånd bevaras en skogsremsa mellan Jehanders täkt och Skanskas täkt i väster för att möjliggöra för passage av människor och djur för att inte hindra möjlighet till friluftsliv i området. Den påverkan som skulle kunna uppkomma på friluftsliv och möjlighet till rekreation vid ökad produktionstakt bedöms vara kopplad till verksamhetsbuller. I och med att verksamhetsbullret vid den planerade ökade produktionstakten kommer att innehålla samma villkor som i den nu tillståndsgivna verksamheten, så bedöms påverkan vara densamma som vid dagens tillståndsgivna verksamhet.

⁵ Kompletterande riskanalys Jehander Sälgsjön 1323-17112.R2_2021-04-15. Metron 2021

⁶ Trafikutredning – ändringsansökan Sälgsjön. WSP 2021

6. PLANERADE UTREDNINGAR

I enlighet med vad som beskrivits i avsnitt 6 ovan så planeras följande utredningar för den planerade ändringen av verksamheten:

- Utredning av påverkan på ytvattenkvalitet
- Bullerutredning
- Utredning vibration och luftstötsvågor
- Trafiksäkerhet

Samtliga utredningar tar sikte på förändringen i verksamheten jämfört med nollalternativet, samt vilken förändring i påverkan och effekt det innebär.

7. AVGRÄNSNING AV MKB

7.1. Geografisk avgränsning

Den huvudsakliga konsekvensbedömningen kommer att röra det planerade verksamhetsområdet och påverkansområdet för bedömda miljökonsekvenser.

- Konsekvenser avseende ytvatten innefattas bland annat vattenförekomsten Hemlingbysjön.
- För buller, vibrationer, luftstötter och risk innefattas bostadsområdet Sälgsjön.

Indirekta konsekvenser av till exempel transporter bedöms fram till E4. Kumulativa konsekvenser bedöms där påverkan sammanfaller med påverkan från närliggande täkter och deras verksamheter.

7.2. Tidsmässig avgränsning

Miljökonsekvensbeskrivningen kommer att innefatta driftskedet för verksamheten. Med *driftsskede* avses tidsperioden då täkten bryts. Tidsperioden för driftskedet ändras inte i förhållande till nuvarande tillstånd, endast förändring av bryttakten omfattas av den nu aktuella ansökan.

Driftskede	2021–2048 ⁷	På denna tidsskala bedöms konsekvenser av brytningen.
------------	------------------------	---

⁷ Slutåret 2048 kommer av den nuvarande domen som erhöles år 2018 med en tillståndstid om 30 år. I och med att ansökan inte omfattar en ändring av tillståndstiden förblir slutåret för brytning i täkten år 2048.

7.3. Saklig avgränsning

Miljökonsekvensbeskrivningen kommer som ovan nämnt att behandla relevanta aspekter där det kan förväntas en förändring i påverkan i förhållande till nollalternativet. Nedan anges de miljöaspekter som har bedömts vara relevanta att beskriva i MKB:n för denna ändringsansökan.

- Verksamhetsbuller
- Vattenmiljö
- Vibrationer och luftstötsvågor
- Trafikrisk

Utöver detta kommer aspekter som alltid ska beskrivas inom ramen för miljökonsekvensbeskrivningar att hanteras så som resurshushållning, klimatpåverkan, klimatanpassning mm.

7.4. Förslag till innehållsförteckning MKB

Nedan innehållsförteckning föreslås till den MKB som ska tas fram för förändringen av verksamheten.

Icke teknisk sammanfattning

1. Inledning

- 1.1. Bakgrund
- 1.2. Ansökans omfattning
- 1.3. Syfte

2. Tillståndsplikt och samråd

- 2.1. Prövningsprocess och tillstånd
- 2.2. Samråd

3. Förutsättningar

4. Sökt verksamhet

5. Avgränsningar

- 5.1. Avgränsning verksamhet
- 5.2. Geografisk verksamhet
- 5.3. Tidsmässig avgränsning
- 5.4. Saklig avgränsning

6. Alternativredovisning

- 6.1. Nollalternativet
- 6.2. Alternativa lokaliseringar
- 6.3. Alternativ teknik eller utformning

7. Metodik Miljöbedömning

8. Nollalternativets miljökonsekvenser

9. Miljökonsekvenser av förändring

- 9.1. Människors hälsa - verksamhetsbuller
- 9.2. Vattenmiljö
- 9.3. Människors hälsa, säkerhet och egendom - vibrationer och luftstötsvågor
- 9.4. Människors hälsa och säkerhet - trafikrisk

10. Samlad konsekvensbedömning

11. Uppföljning

12. Sakkunskap

13. Referenser

14. Bilagor

8. ALTERNATIVREDOVISNING I MKB

8.1. Nollalternativ (nuvarande tillstånd)

Då ett befintligt tillstånd finns för den aktuella verksamheten och verksamheten skulle bedrivas enligt detta om ändringstillstånd inte erhålls, så utgör den befintliga, tillståndsgivna verksamheten nollalternativet i kommande MKB.

8.2. Alternativa lokaliseringar

Då det är frågan om en ansökan om ändringstillstånd finns inga reella alternativa lokaliseringar. Den verksamhet som avses bedrivas i en snabbare takt än i dagsläget är belägen i Jehanders bergtäkt i Sälgsjön. I det befintliga tillståndet utreddes lokaliseringsfrågan och verksamheten bedömdes av mark- och miljödomstolen vara lämplig för den aktuella verksamheten.

8.3. Alternativa utformningar

I och med att utformningen inte ändras i förhållande till nollalternativet, det vill säga i förhållande till det som planeras inom ramen för befintligt tillstånd, finns inga förslag på alternativa utformningar av själva täkten. Detta motiveras med att nuvarande planerade utformning är nog utredd gällande miljökonsekvenser och anpassad för att minska dessa.

8.4. Motiv till föreslagen lokalisering och utformning

Det finns ett stort och växande behov av bergmaterial i region Gävleborg. Gävle kommuns översiktsplan säger att befintliga täkter ska fortsätta nyttjas i stället för att nya bryts. För att klara de behov av bergmaterial som kommer av regionens och kommunernas utvecklingsplaner, krävs att antalet täkter blir fler eller att de som finns blir mer effektiva och utnyttjas till fullo. Det finns därför mycket starka skäl att de bergtäkter som redan är etablerade och som är väl lokaliserade (lite störningar och nära avsättningsområdet) får fortsätta verksamheten så länge det finns lämpligt material kvar. Jehanders täkt i Sälgsjön är en sådan täkt med liten störning för omgivningen som ligger nära en stad som planerar att utvecklas mycket bebyggelsemässigt framgent. Täckten ligger också i direkt anslutning till ett mycket stort framtida verksamhetsområde som Gävle kommun har givit positivt planbesked till, vilket kan ge möjligheter till effektiva masstransporter utan att belasta befintligt vägnät om så önskas. Området bedöms särskilt lämpligt för verksamheten eftersom tre täkter anlagts inom ett relativt litet område vilket också sparar andra områden för bebyggelse av bostäder med mera.

Då den planerade ändringsansökan gäller befintlig verksamhet i befintlig täkt finns inget reellt lokaliseringsalternativ. Täckstens utformning ändras inte i plan eller djup i förhållande till det redan befintliga tillståndet vilket gör att påverkan för denna ändringsansökan blir liten i förhållande till påverkan av att bryta ut samma mängd bergmaterial någon annanstans.

9. EGENKONTROLL

Det kontrollprogram som omfattar täktens olika verksamheter kommer att ses över och uppdateras i och med ansökan om den utökade utbrytningstakten.